

## **BOERENBOND MAAKT WERK VAN EEN DYNAMISCH PLATTELAND MET EEN DIVERSITEIT AAN LAND- EN TUINBOUW**

Gembloux, 30 november 2005

*Wie vandaag spreekt over het platteland in Vlaanderen tovert meteen een beeld voor de geest dat scherp contrasteert met wat ons over de taalgrens voor ogen komt. Het beeld van een peri-urbaan gebied waarin bewoning, industrialisatie en winkelwegen als een octopus verder in de open ruimte doordringen. Wanneer men vandaag in Vlaanderen de OESO definitie voor platteland, zijnde maximaal 150 inwoners per km<sup>2</sup>, zou hanteren dan kunnen geen veertig van de 263 gemeenten zich nog 'landelijk' noemen. In dit sterk versnipperde platteland is landbouw niet meer dé economische drager van weleer. Toch zal ook in Vlaanderen de komende decennia de landbouw de ruggenwervel van het platteland blijven, zij het een ruggenwervel met heel diverse wervels. Voor de Boerenbond ligt in deze diversiteit juist de toekomst van de Vlaamse land- en tuinbouw. Wij willen hierbij op Vlaams niveau het voortouw nemen en lieten daarom de voorbije jaren niet na zeer uiteenlopende initiatieven uit te bouwen. Op een aantal initiatieven willen wij even dieper ingaan.*

### **Landbouw blijft in de eerste plaats een economisch gegeven**

Centraal voor de Boerenbond blijft het streven naar een toekomstgerichte economisch leefbare land- en tuinbouw zowel op bedrijfsniveau, als binnen de hele keten. Op sommige bedrijven zal deze economische leefbaarheid binnen een steeds vrijer wordende markt gezocht worden in een verdere uitbouw, verdere intensivering en specialisatie van het bedrijf. Andere bedrijven zullen inpikkend op nieuwe maatschappelijke verwachtingen op zoek gaan naar alternatieven om hun bedrijfsinkomen uit de basisvoedselproductie verder aan te vullen. Ook bij deze tweede groep zal het in de eerste plaats gaan over initiatieven waarbij een inkomen uit de markt te halen is.

Binnen de Boerenbond is de voorbije vijf jaar veel meer begrip gegroeid voor deze grote diversiteit aan ontwikkelingen op bedrijfsniveau. Waar het gemiddelde lid in de jaren negentig eerder afwijzend stond ten overstaan van diversificatie in de landbouw, groeide de voorbije jaren het besef dat ook deze diversificatie waardevolle mogelijkheden voor de sector inhoudt. Het zal er het komende decennium op aankomen, binnen een verder afslankende land- en tuinbouwersgroep, tot nog meer onderling respect voor elkaars initiatieven te komen.

### **Innovatiesteunpunt voor Landbouw en Platteland**

Belangrijke stimulans tot deze omkeer vormde in 1999 de oprichting binnen de Boerenbond van het *'Innovatiesteunpunt voor Landbouw en Platteland'*. De bedoeling van het Innovatiesteunpunt is om boeren en tuinders te begeleiden die zoeken naar mogelijkheden om op hun bedrijf vernieuwingen door te voeren. Deze vernieuwingen kunnen zich zowel richten naar een verdere specialisatie en technologische ontwikkeling, als naar de uitbouw van nieuwe initiatieven op het bedrijf. Daarbij komen ondermeer aan bod: nieuwe technieken, nieuwe kanalen voor verwerking en afzet, productontwikkeling, agrarisch natuurbeheer, energieproductie, samenwerking, recreatie... Er wordt dus zowel gewerkt op het vlak van verbreding, als op het vlak van verdieping.

De werking van het Innovatiesteunpunt berust op drie pijlers: individuele begeleiding en advies, vorming en voorlichting, en tenslotte ook ontmoeting. Deze drie pijlers zijn niet voor niets ook de drie pijlers van de Boerenbondwerking. Op dit ogenblik kan het Innovatiesteunpunt zelf beroep doen op zeven medewerkers van uiteenlopende disciplines en een parttime secretariaatsmedewerkster. Daarnaast wordt intensief samengewerkt met de studiedienst en de Boerenbondmedewerkers op de baan. Op deze manier heeft de innoverende spirit zich ook steeds meer meester gemaakt van het Boerenbondhuis. De trekkersfunctie van het Innovatiesteunpunt werkt aanstekelijk. Ook van buiten de organisatie wordt steeds meer een beroep gedaan op het steunpunt.

Op dit ogenblik krijgt het Innovatiesteunpunt maandelijks gemiddeld 120 vragen om advies binnen. In 2004 organiseerde het steunpunt 65 eigen vormingsinitiatieven gaande van zeer praktisch gerichte terreinbezoeken tot cursussen over samenwerking en public relations. In dit kader paste bijvoorbeeld ook de publicatie 'Je eigen producten verkopen, hoe doe je dat?' In 2004 werd ook de vierde 'Innovatiecampagne' georganiseerd. Niet minder dan 85 bedrijven stuurden een dossier in. Daarvan werden er 15 bekroond en kregen tien een eervolle vermelding. Dit leverde eens te meer het bewijs van de grote creatieve dynamiek die in de Vlaamse land- en tuinbouw aanwezig is. Onder de winnende bedrijven vinden wij zowel een melkveehouder die in samenwerking met een vleesverwerker een bio-salamie tot in de rekken van Delhaize brengt als een kweker van bessen wiens fruitaanplanting meteen de aanzet vormt voor een hele reeks lonende nevenactiviteiten.

### **Samenwerking in de praktijk**

Het Vlaamse Steunpunt Duurzame Landbouw (Stedula) ontwikkelde het voorbije jaar een scenario voor de Vlaamse land- en tuinbouw richting 2030. Hieruit bleek meteen het belang van een hechtere samenwerking niet alleen binnen de landbouwvoedingsketen, maar ook tussen de bedrijven onderling. Twee aspecten waar de Boerenbond vooral de voorbije jaren terug extra aandacht aan besteedt.

Zo werd de voorbije twee jaar extra aandacht besteed aan de **vorming rond coöperatieve werking**. Enerzijds werden leidende figuren uit de Vlaamse coöperatieve wereld op geregelde tijdstippen samengebracht om onder deskundige begeleiding na te denken over de verdere toekomst van de coöperaties in Vlaanderen en mogelijks te nemen initiatieven. Daarnaast werd een cursus op hoog niveau georganiseerd voor bestuurders in coöperaties. Het Innovatiesteunpunt stond dan weer in voor een basisvorming rond coöperatief samenwerken. Het ligt in de bedoeling beide vormingsinitiatieven te herhalen. Een concreet initiatief tot de uitbouw van een samenwerkingsverband was dit jaar de oprichting van de producentencoöperatieve Ingro onder impuls van de Boerenbond. Deze coöperatieve groepeerde vandaag reeds meer dan zeshonderd West-Vlaamse grove groententelers verenigt.

Ander mooi voorbeeld van een concrete aanpak tot een betere samenwerking tussen bedrijven onderling is het initiatief van **Agro/diensten** ter ondersteuning van de oprichting van machineringsverenigingen. Waar tot enkele jaren geleden de interesse voor de uitbouw van machineringsverenigingen tot enkele eenheden beperkt bleef, zien wij ook hier vanuit een groeiend kostenbewustzijn een stijgende belangstelling. Zo werd eind oktober de machinecoöperatie Agrico Bocholt opgestart. Van meet af sloegen niet minder dan 29 boeren en een loonwerker de handen in elkaar. Daarnaast trok Agrico meteen ook de kaart van de samenaankoop, van graszaad en rundersperma tot hygiëneproducten en veebenodigden. Telkens met een belangrijke reductie van de kosten als gevolg.

## **Inspelen op nieuwe verwachtingen maatschappij**

Vooraf het voorbije decennium werd het Vlaamse platteland steeds meer ontdekt door de stedeling die er rust en ontspanning vindt. Steeds meer land- en tuinbouwers spelen op zeer uiteenlopende manieren in op de groeiende belangstelling voor het platteland.

### **Recreatieve samenleving**

Door de groeiende verstedelijking en de dalende arbeidsduur is het Vlaamse platteland uitgegroeid tot een belangrijk recreatiegebied, sommigen zien het vandaag reeds als een 'recreatief wingebied'. Meteen bieden zich op dit vlak ook een aantal nieuwe kansen aan voor de aanwezige land- en tuinbouwbedrijven. Wij denken daarbij zowel aan mogelijkheden in het kader van hoevetoerisme, uiteenlopende recreatieve voorzieningen en educatie. Ook op dit vlak vervulde de Boerenbond de voorbije jaren een trekkersfunctie.

Reeds begin de jaren negentig werd in de schoot van de Landelijke Gilden, de socio-culturele poot van de Boerenbond, de *Vlaamse federatie voor Hoeve- en Plattelandstoerisme* opgericht. Na een eerder aarzelende start werd de federatie de trekker voor de uitbouw van hoeve- en plattelandstoerisme in Vlaanderen. Zowel de vorming van de initiatiefnemers als de kwaliteit van de huisvesting stonden daarbij voorop. Eind de jaren negentig groeide de interesse vanuit de Provincies. Dit leidde begin dit jaar tot de oprichting van de vzw Plattelandstoerisme in Vlaanderen, een samenwerkingsverband tussen de vijf Vlaamse Provincies en de Vlaamse federatie voor Hoeve- en Plattelandstoerisme. Dat het plattelandstoerisme in Vlaanderen in de lift zit blijkt uit volgende cijfers. Op dit ogenblik tellen wij in Vlaanderen 1028 kleinschalige plattelandslgies die logies kunnen verschaffen aan 12.500 gasten. Ongeveer de helft daarvan zijn land- of tuinbouwbedrijven. In 2004 telde men bijna een half miljoen verblijfsgasten samen goed voor een anderhalf miljoen nachten. De totaal gegenereerde omzet bedraagt ongeveer 92,5 miljoen euro, waarvan de helft besteed in de logiesbedrijven zelf.

Ook wanneer het aankomt op landbouweducatie draagt de Boerenbond reeds verschillende jaren zijn steentje bij tot de ontwikkeling van diverse initiatieven op het platteland. Trekker is hier de *vzw Plattelandsklassen*. Was de eerste bedoeling het organiseren van plattelandsklassen op zich, in 2004 waren dit er 130 goed voor meer dan 4500 kinderen, dan werd de voorbije jaren ook meer en meer de kaart van het individuele bedrijf getrokken. Zo promoten en ondersteunen de vzw Plattelandsklassen 48 kijkboerderijen, waar belangstellende groepen tegen een vergoeding terecht kunnen. Daarnaast organiseren de Plattelandsklassen zelf ook plattelandsproevers. Meer dan 1200 kinderen beleefden op die manier vorig jaar een fijne dag op de boerderij.

### Diensten op het platteland

Natuur en vooral landschap zijn uitgegroeid tot een belangrijk recreatiedecor waarbinnen de stedeling rust en ontspanning vindt. Landschaps- en natuurzorg vinden ook binnen de diversificatie van de Vlaamse landbouwsector steeds meer ingang. Eind 2004 telden wij 5324 Vlaamse land- en tuinbouwers met een of andere agrarische beheersovereenkomst op zak. De grote belangstelling moet enigszins gerelativeerd worden gezien een zeer belangrijk gedeelte van deze landbouwers alleen een 'beheersovereenkomst water' afsloot in het kader van Mestactieplan. Vooral de vrees dat de ruimtelijke bestemming van de agrarische gebieden waarvoor een beheersovereenkomst wordt afgesloten zou kunnen veranderen in groengebied verlamt in niet onbelangrijke mate de verdere uitbouw van de beheersovereenkomsten. Leden Boerenbond kunnen rekenen op een deskundige van het **Innovatiesteunpunt** wanneer zij in het kader van natuurbeheer met vragen zitten. Daarnaast ligt het in de bedoeling binnen Boerenbond een boekhoudclub op te starten voor boeren die zich inschreven in één of meer beheersovereenkomsten.

Ook op het vlak van natuur beheer zijn er vandaag inressante voorbeelden van samenwerking. Zo zette **Agro/diensten** in het Noorden van Limburg een groep boeren op het spoor die samen het landschapsonderhoud uitvoeren voor de gemeente. In de Westhoek is dan weer de vzw Boerenlandschap actief. Een samenwerkingsverband van boeren en tuinders die niet alleen het onderhoud van de landschapselementen op zich neemt, maar dat tevens ook zorgt voor de compostering van het plantenmateriaal.

Naast de zorg voor landschap en natuur wint in Vlaanderen ook de sociale zorg: de zorg voor fysisch en psychisch gehandicapten, voor ouderen en moeilijke jongeren aan belang. Ook hier ligt een kans voor een aantal bedrijven die eerder de weg van diversificatie op willen. In 2004 groeide vanuit het Innovatiesteunpunt het **Steunpunt Groene Zorg vzw**, een initiatief van Boerenbond, KVLV en Cera. Het steunpunt werkt voor zorgvoorzieningen, voor individuele zorgvragers en voor land- en tuinbouwgezinnen. Men kan er terecht voor contacten met geïnteresseerde zorgvoorzieningen en land- en tuinbouwbedrijven. Daarnaast kunnen deze laatste ook rekenen op ondersteuning bij het opzetten van een initiatief en voor de kennismaking met bestaande zorginitiatieven. Naast informatieverstrekker wil het Steunpunt ook de bepleiter zijn van Groene Zorg bij de overheid. Onder impuls van het Steunpunt besliste de Vlaamse regering enkele maanden geleden tot het invoeren van een vergoeding voor de zorgbedrijven a rato van 40 euro/bedrijf/dag. Op dit ogenblik telt Vlaanderen bijna 150 zorgbedrijven, waarvan ongeveer de helft begeleid worden door de vzw Steunpunt Groene Zorg.

## **Maatschappelijk draagvlak**

Willen wij binnen de verdere ontwikkeling van het Vlaamse platteland de land- en tuinbouw die centrale plaats toebedelen die haar toekomst dan zal het van groot belang zijn toekomstgericht te kunnen terugvallen op een breed maatschappelijk draagvlak. In dit kader geldt de slogan 'Onbekend maakt onbemind'. Via de Dag van de Landbouw, diverse open deurdagen, het uitbouwen van Landbouwleerpaden... boden de Boerenbond en de Landelijke Gilden hierop een antwoord.

Vanuit de idee de band tussen de primaire voedselproducent en de consument uit het verstedelijkte Vlaanderen over een langere termijn aan te halen startte de Boerenbond met de steun van de Koning Boudewijnstichting in 2004 het project '*Met honderd rond de boerentafel*'. Concreet groepeerde zich in een eerste fase rond dertien bedrijven een vriendenkring van 60 tot maximum 100 consumenten. Tweemaal per jaar verzorgde de bedrijfsleider een activiteit waarbij zijn bedrijf of dat van een collega centraal stond. Daarnaast werden de 'vrienden' ook op hoogte gehouden van het reilen en zeilen op het bedrijf via een mededelingenblad. Ondanks de moeilijke opstart kende het initiatief een enorm succes, in die mate zelfs dat op bepaalde ontmoetingsdagen de gestelde maximum norm van honderd aanwezigen ruim overschreden werd. Slechts één bedrijf haakte in de loop van de rit af. Op dit ogenblik zijn wij op zoek naar de nodige financiële middelen om het project verder te zetten en uit te breiden. Nu reeds is duidelijk dat het opzetten van langlopende projecten rond dezelfde bedrijven een positieve impact heeft op het verruimen van het maatschappelijk draagvlak. Het is ook opvallend hoe dergelijke initiatieven ook via de media de nodige weerklank krijgen.

## **Inspanningen lonen**

Dat er op het Vlaamse platteland de voorbije jaren heel wat in beweging is en een groeiend aantal bedrijven de weg van de diversificatie is ingeslaan blijkt ook uit een studie die vorig jaar door de Rijksuniversiteit Gent op vraag van de provincie West-Vlaanderen werd uitgevoerd. In deze studie valt het op dat in de kustprovincie bijna één op vijf van de land- en tuinbouwbedrijven bezig zijn met een of meerdere vormen van verbreding. Laten we natuurbeheer en zorgboerderijen als niet-marktgerichte vormen van verbreding even buiten beschouwing dan komen wij op zowat 12% van de bedrijven die via een marktgerichte verbreding hun inkomen trachten op te drijven.

Opvallend is ook dat deze verbreding geen zaak is van kleine bedrijven die verbreding zien als een laatste reddingsboei. De verbreders zijn voornamelijk jonge bedrijfsleiders die pas de laatste tien jaar het bedrijf hebben overgenomen of opgestart. De bedrijfsleiders en hun partners genoten meestal een hogere landbouwgerichte opleiding. Deze vaststelling vormt voor de Boerenbond een belangrijke stimulans om toekomstgericht op de ingeslagen weg verder te gaan. Zeker als wij vaststellen dat 73% van de geënquêteerde bedrijven stelt tevreden te zijn met de gemaakte keuze en slechts 19% expliciet stelt niet tevreden te zijn. De ontevreden doen voor de helft van de gevallen aan natuurbeheer en de nadere helft aan thuisverkoop.

De totale omzet van de verbreding wordt voor West-Vlaanderen geschat tussen de 100 en 125 miljoen euro. Het totale arbeidsinkomen uit verbreding op 20 à 25 miljoen euro of uitgedrukt in banen zowat 600 tot 900 extra banen. Al moet die 'extra' wel gerelativeerd worden. Op vlak van het inkomen misschien nog dit. Gemiddeld is op de verbredingsbedrijven 15% van het inkomen afkomstig uit de verbreding. Achter dit cijfer schuilt echter heel wat variatie. Op een meerderheid van de bedrijven bedraagt het extra inkomen uit verbreding minder dan 10%, maar op 15% van de bedrijven of goed 300 West-Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven bedraagt het inkomen uit verbreding nu reeds meer dan 30% van het totale bedrijfsinkomen.

## **Streven naar een dynamisch platteland**

Streven naar een dynamisch platteland houdt echter veel meer in dan het uitbouwen van een toekomstgerichte multifunctionele land- en tuinbouw. Het betekent ook het opkomen voor en werken aan een platteland waar het goed is om leven, wonen en werken ook voor hen die niet onmiddellijk bij de sector betrokken zijn. Wij denken hier in de eerste plaats aan de autochtone bevolking, maar ook aan de steeds toegenomen groep inwijkelingen uit de stedelijke gebieden.

In dit kader zijn de *Landelijke Gilden*, de socio-culturele poot van de Boerenbondfamilie, uitgegroeid tot een van de belangrijkste belangenbehartigers van het platteland in Vlaanderen. Gestart vanuit de doelstelling een breder maatschappelijk draagvlak te bieden aan de land- en tuinbouw op het platteland is de organisatie uitgegroeid tot een belangenbehartiger van de hele plattelandsbevolking. Deze belangenbehartiging situeert zich niet alleen op syndicaal vlak, maar concretiseert zich ook in diverse concrete gestructureerde initiatieven. Hierbij denken wij onder andere aan de diensten inzake thuiszorg en kinderopvang, al dan niet naschools, die in samenwerking met KVLV werden uitgebouwd.

Op syndicaal vlak noteerden wij niet alleen acties en initiatieven in het kader van het behoud van kleine dorpsscholen en landelijke postkantoren of de armoede op het platteland, maar bijvoorbeeld ook inzake financiering van kleine gemeenten. Vandaag liggen dossiers als mobiliteit, veldwegen, kleine bibliotheken en leegstaande hoevegebouwen op tafel. Dossiers die niet steeds gemakkelijk te verzoenen zijn met het enge landbouwbelang. De Landelijke Gilden worden ook steeds meer erkend als waardevolle gesprekspartner door het beleid en de administratie. Dit schept meteen de gelegenheid om de overheid niet alleen te wijzen op een aantal specifieke problemen op het platteland, maar ook mee te zoeken naar concrete oplossingen.

Sterkste wapen van de Landelijke Gilden vormen ongetwijfeld de meer dan 900 lokale afdelingen die elk op hun manier, niet alleen een gevarieerd programma uitbouwen, maar waar nodig en mogelijk ook een bijdrage leveren tot het verhogen van de leefbaarheid op het platteland. Het komt er daarbij niet alleen op aan problemen te detecteren, maar tevens met de plaatselijke overheid te zoeken naar haalbare alternatieven.

## Tot slot

Als syndicale landbouworganisatie tracht de Boerenbond reeds meer dan 100 jaar in te pikken op de evoluties binnen de sector en de maatschappij. Vanuit een eerder behoudsgezinde opstelling van de leden was het daarbij niet steeds eenvoudig een voortrekkersrol te spelen. In het verleden was men dan ook eerder aangewezen op het achterna hollen van een aantal veranderingen op het platteland, veeleer dan er pro-actief op in te spelen. In dit kader was de oprichting van het Innovatiesteunpunt voor Land- en Tuinbouw een belangrijke sprong vooruit. Met de oprichting van het steunpunt werd zeer snel een antwoord gegeven op de vraag naar een meer gediversifieerde land- en tuinbouw in Vlaanderen. Werd het steunpunt in eerste instantie door velen met de nodige argwaan een kans gegund, dan is het vandaag uitgegroeid tot een vaste waarde en stimulator van vernieuwing, niet alleen binnen maar ook buiten de organisatie.

Uit wat vooraf ging mag duidelijk blijken dat anderzijds de uitbouw van de Landelijke Gilden als belangbehartiger van het Vlaamse platteland de voorbije dertig jaar geleid heeft tot een aantal initiatieven die pro-actief ingrepen op evoluties op het platteland. Ik denk daarbij niet alleen aan de uitbouw van het plattelandstoerisme en de plattelandseducatie, maar ook aan de uiteenlopende initiatieven om te komen tot een dynamisch platteland waar het goed is te wonen, te werken en te ontspannen.

Het komende anderhalf jaar wil de Boerenbond onder het motto ‘2016, inzetten op de toekomst’ samen met zijn leden even loskomen van de huidige bedrijfssituatie en tien jaar vooruit denken richting 2016. Vooruit denken betekent meteen ook nadenken over hoe wij op de geformuleerde evoluties als sector en als organisatie zullen inpikken. Dit alles mag niet alleen leiden tot pro-actief denken, maar ook tot pro-actief handelen. Dat wij ondertussen niet blijven stilzitten maar reeds op een aantal toekomstgerichte evoluties inspelen moge onder andere blijken uit de aangehaalde initiatieven op het vlak van samenwerking tussen bedrijven en in de keten.

De Boerenbond wil de komen jaren alles in het werk stellen om ook naar de toekomst toe er voor te zorgen dat de Vlaamse land- en tuinbouw de ruggenwervel blijft van het Vlaams platteland, ook al is het een ruggenwervel met zeer diverse wervels. Aan de Landelijke Gilden de opdracht er voor te zorgen dat deze land- en tuinbouw zich kan ontwikkelen binnen een dynamisch platteland waar het aangenaam wonen, leven en werken is.

Ir. Peter Van Bossuyt  
Adviseur plattelandsbeleid